

Stöd för lokal utbildning i IBIC

Handledning för utbildare i IBIC

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges.
För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också
tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till
alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2020-5-6741

Publicerad www.socialstyrelsen.se, april 2020

Förord

Individens behov i centrum, IBIC, är ett arbetssätt som Socialstyrelsen tagit fram och haft ett uppdrag att lämna stöd till kommunerna för implementering sedan 2013. Den här handledningen är tänkt att vara ett stöd till dem som har uppdraget att utbilda handläggare och utförare i arbetssättet IBIC.

Handledningen är framtagen med hjälp av erfarna processledare som har utbildat i ÄBIC och IBIC från Botkyrka kommun, FoU Nordost (Stockholms län), Österåkers kommun, Solna stad och Haninge kommun. Detta är tredje upplagan.

Magnus Wallinder

Enhetschef

Vägledning för socialtjänsten 1

Innehåll

Förord	3
Inledning.....	7
Individens behov i centrum	7
Syfte och mål	7
Målgrupp för handledningen	8
Upplägg och innehåll.....	8
Att utbilda i IBIC	10
Så här kan handledningen användas	10
Förberedelser	12
Utbildningsteman.....	14
1. IBIC – behovsinriktat arbetssätt.....	14
2. ICF – en modell och klassifikation för att beskriva hälsa.....	18
3. Hantera ansökan eller begäran och inhämta uppgifter	22
4. Bedöma behov och formulera mål	25
5. Överföra information, planera genomförande och genomföra uppdag	29
6. Följa upp	33
7. Att uppmärksamma anhöriga.....	35
Referenser	37
Övningsuppgifter	38
Fallbeskrivning och övning Bengt	44
Svarsförslag till övningsuppgifter ICF	60

Inledning

Socialstyrelsen har gett stöd till kommuner och organisationer för implementering av Individens behov i centrum, IBIC, (tidigare Äldres behov i centrum, ÄBIC) sedan 2013. Stödet har bland annat getts i form av nationella utbildningsinsatser till lokala processledare. Processledarna har sedan uppdraget att utbilda vidare kollegor i sin kommun eller organisation. Socialstyrelsen har med denna handledning tagit fram ett stöd för de som har uppdraget att utbilda handläggare och utförare i arbetssättet IBIC. Handledningen ska kunna användas i sitt befintliga utförande eller så som utbildaren tycker är lämpligt utifrån hur uppdraget för utbildning ser ut.

Socialstyrelsen tar gärna emot synpunkter om handledningen. Dessa skickas till IBIC:s funktionsbrevlåda: individensbehovicentrum@socialstyrelsen.se

Individens behov i centrum

Individens behov i centrum, IBIC, är ett stöd för handläggaren och utföraren när de ska identifiera och beskriva individens behov, resurser, mål och resultat. IBIC omfattar alla personer oavsett ålder och funktionsnedsättning som behöver stöd i sitt dagliga liv utifrån SoL eller LSS, oavsett insats.

Syftet är att individens stöd utgår från personens individuella behov och mål, inte endast från utbudet av existerande insatser. Detta sammantaget ger förutsättningar för att lagens mål och intentioner uppnås.

IBIC består av kärnkomponenterna:

- Ett behovsinriktat arbetssätt med individen i centrum
- Ett systematiskt arbetssätt som omfattar handläggning, genomförande och uppföljning
- En strukturerad dokumentation som bygger på nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk[1].

För att strukturerat beskriva individens behov, resurser, mål och resultat används Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF [2].

Syfte och mål

Syftet med handledningen är att vara ett stöd för den som ska utbilda i IBIC. Den kan användas tillsammans med powerpointbilder och övningar från processledarutbildningen eller eget material.

Målgrupp för handledningen

Handledningen är till för den som ska utbilda i IBIC. Utbildaren kan vara en processledare som genomfört Socialstyrelsens processledarutbildning i ÄBIC eller IBIC. Det kan också vara en annan resurs i kommunen eller verksamheten som på annat sätt inhämtat kunskaper för att kunna utbilda i IBIC. Framöver använder vi ordet utbildare i materialet.

Upplägg och innehåll

Handledningen är uppdelad i sju delar som innefattar avsnitt från vägledningen för Individens behov i centrum[1] och övningar och exempel för att underlätta förståelse och användning av IBIC. Varje utbildare bestämmer själv hur utbildningen ska läggas upp, vilket eller vilka avsnitt man vill ta och i vilken ordning.

Både handläggare och utförare behöver kunskap om behovsinriktat arbets sätt, användning av ICF och hur man bedömer behov, sätter mål och följer upp.

Nedan följer en kort beskrivning av avsnitten. För ytterligare information sker hänvisning till vägledningen för Individens behov i centrum [1].

1. IBIC- behovsinriktat arbets sätt

Avsnittet ger en beskrivning av IBIC och vad det kan bidra till i det sociala arbetet och avgränsningar. Avsnittet tar också upp skillnaden mellan insatsstyrd verksamhet och behovsinriktat arbete.

2. ICF – en modell och klassifikation för att beskriva hälsa

Avsnittet introducerar ICF samt syftet med ICF som tankesätt och klassifikation för att beskriva behov.

3. Hantera ansökan och inhämta uppgifter

Avsnittet beskriver hur IBIC används när en ansökan hanteras och när man inhämtar uppgifter.

4. Bedöma behov och formulera mål

Avsnittet går igenom hur bedömningar görs strukturerat utifrån inhämtade uppgifter samt vad man behöver tänka på när man formulerar mål.

5. Överföra information, planera genomförande och genomföra uppdrag

Avsnittet går igenom hur handläggaren överför information om behov och mål, hur det är grunden i utförarens planering av genomförandet och vad ICF kan ge gällande systematik i dokumentationen hos utförarna.

6. Följa upp

Avsnittet tar upp det systematiska arbetet i att följa hur individens situation har förändrats från första kontakten till att den avslutas. Både handläggare och utförare kan använda sig av IBIC systematik i uppföljningen.

7. Att uppmärksamma anhöriga

Avsnittet går igenom anhörigperspektivet, hur närstående och anhöriga hör ihop och påverkar varandra och hur anhöriga påverkar de professionella i arbetet. Samt hur vi kan använda IBIC för att belysa anhörigas situation och önskemål.

Att utbilda i IBIC

Utbildaren i IBIC behöver använda sina kunskaper och erfarenheter av socialt arbete, av att stödja individer i den dagliga livsföringen, att utreda, planera och genomföra insatser, arbetssätt och metoder samt bedömning och uppföljning. Viktigt är också att ha kunskaper om att lära ut och om gruppdynamik.

Kompetens för att utbilda i IBIC

För att utbilda i IBIC är det bra att ha gått processledarutbildningen för IBIC eller ÄBIC eller på annat sätt inhämtat kunskaper om IBIC.

Så här kan handledningen användas

Avsnitten i handledningen kan användas i den ordning de är uppsatta eller på annat sätt som utbildaren bedömer är lämpligast utifrån de deltagare som ska utbildas. Utbildaren kan också bestämma om det passar att slå ihop flera avsnitt till ett. Handledningen är tänkt att kunna anpassas efter lokala omständigheter. Använd gärna övningsmaterial och powerpointbilder från processledarutbildningen eller egna bilder och övningar.

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan i utbildningsmaterial till självkostnadspris. Men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.”

Till exempel powerpointmaterial får inte ändras eller förvanskas då Socialstyrelsens logotyp används. Använder du bilder/modeller från Socialstyrelsens presentationer i egna material/presentationer får dessa inte ändras eller förvanskas och källa ska uppges.

Powerpointbilderna från processledarutbildningen finns i utbildningsportalen på Socialstyrelsens hemsida tillsammans med handledningen, där de är uppdaterade i senaste version. Tanken är att utbildaren själv hittar de bilder som hör till varje avsnitt. I varje avsnitt i handledningen finns instruktioner för vilka powerpointbilder som passar, dock inte med bildnummer eftersom bilderna uppdateras kontinuerligt.

Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i handledningen som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagarna och den tid man har för varje utbildningstillfälle. Det går också bra att använda egna övningar och hemuppgifter. Det finns en eller flera förberedelser för deltagarna, övningar och hemuppgifter till varje avsnitt. Utbildaren bedömer själv hur många av förberedelserna

och övningarna som deltagarna ska göra. Om deltagarna får en hemuppgift är tanken att bara ett av förslagen används.

Vid reflektionsfrågorna i varje avsnitt finns förslag till gruppdiskussioner. Utbildaren kan använda förslaget eller variera själv om deltagarna ska diskutera i smågrupper, i par eller fundera på egen hand och sedan diskutera i storgrupp. Utbildaren kan också använda andra grupsammansättningar och andra tekniker för grupparbete.

Förberedelser

Här beskrivs vad utbildaren behöver förbereda och vad som är bra att tänka på i utbildningssituationen.

Utbildningsgruppernas sammansättning

Fundera över hur du ska planera utbildningarna:

- Vilka för- och nackdelar finns det med att ha egna utbildningstillfällen för handläggare/utförare?
- Hur många utbildningstillfällen ska handläggare respektive utförare genomföra?
- Går det att anpassa fallbeskrivningar och exempel till deltagarna?

Utbildningsgruppernas storlek

Vad är lämplig storlek på gruppen för att få bra diskussioner och övningar?

Vill du ha en större grupp så att det blir mer dynamik eftersom fler erfarenheter, infallsvinklar och åsikter kommer till uttryck?

Vill du ha en mindre grupp där det blir mer tid för diskussioner och fler vågar prata i gruppen?

Lokaler

Har du en lämplig lokal med tanke på gruppens storlek?

Finns det möjlighet att använda dator med projektor och internetuppkoppling eller ha materialet förberett på annat sätt?

Finns det ett blädderblock och/eller en whiteboardtavla om du behöver det?

Hur ska deltagarna sitta? Ska de sitta alla tillsammans eller i mindre grupper runt olika bord?

Behöver deltagarna använda dator för att göra övningar?

Kursmaterial

Ska du ha med dig kursmaterial i form av exempelvis powerpointbilder och övningar eller ska det mailas till deltagarna så att de skriver ut det själva eller ska de läsa via dator?

Om deltagarna ska skriva ut materialet själva är det bra att som utbildare ha med sig en eller två extra uppsättningar.

Fundera på om deltagarna ska ha med sig vägledningen för Individens behov i centrum[1] och Klassifikation av funktionshinder, funktionstillstånd och hälsa, ICF [2].

Ta ställning till om annat material behövs för utbildningstillfällena, exempelvis post-it, pennor mm. Förbered också reflektionsfrågor genom att t.ex. skriva upp dem i förväg så att alla ser dem eller dela ut dem till deltagarna.

Förbered fallbeskrivningar om det ska användas. Det är bra om det finns olika varianter av fallbeskrivningar.

Använd verksamhetsnära exempel och hemuppgifter som har med deltagarnas dagliga arbete att göra. Materialet från processledarutbildningen kan därför behöva anpassas till din egen verksamhet.

Tid

Fundera på och bestäm om du ska dela upp utbildningen i till exempel två-timmars- till halvdagspass, beroende på hur arbetssituationen ser ut för deltagarna.

Fundera och bestäm om deltagarna ska få anpassade hemuppgifter.

Deltagarnas förberedelse

Den som ska delta i utbildningen behöver i förväg läsa vägledningen för Individens behov i centrum[1] eller utvalda delar av vägledningen och bekanta sig med ICF[2] och med det kursmaterial som du skickar ut. Ta ställning till om och vilka delar av webbintroduktionen för IBIC de ska titta på. Webbintroduktion för IBIC finns på Socialstyrelsen utbildningsportal.

Om deltagarna ska förbereda sig inför utbildningstillfället genom att läsa, göra någon del i webbintroduktionen för IBIC eller göra en hemuppgift, tänk över och bestäm i samråd med chef att de får tid avsatt för förberedelse.

Övningar

I handledningen finns ett flertal övningar att välja bland. Det finns hemuppgifter som handlar om att använda arbetssättet i egna aktuella utredningar, genomförandeplaner och uppföljningar. Be deltagarna att välja situationer där de tror att det är lämpligt.

Tänk igenom innan

Förbered dig genom att tänka igenom:

Fundera på hur du kan variera utbildningen så mycket som möjligt genom att varva teori, övningar och diskussioner. En bra utgångspunkt är max 20 minuter teori, sedan övning eller diskussion.

Hur lägger du upp instruktioner för övningarna? Det är bra att ge korta instruktioner för varje övning, en instruktion åt gången. Läs inte direkt från powerpointbilder utan berätta så fritt du kan och använd undertext. Ett tips kan vara att klicka på ”använd föredragshållarvy”. Då ser du både bilden och undertexten och de bilder som kommer efter, medan deltagarna bara ser bilden som du pratar om.

Tänk på betydelsen av återkoppling för väl utförda övningar, bra diskussioner och kloka synpunkter. Det höjer stämningen på utbildningstillfället och ger deltagarna motivation och självförtroende. Men kom också ihåg att det är genom att göra fel som man lär sig! Bekräfta bra bedömningar och motiveringar under utbildningens gång så att deltagarna känner att de klarar uppgifterna. Det i sin tur motiverar till användandet av IBIC i det dagliga arbetet.

Utbildningsteman

1. IBIC – behovsinriktat arbetssätt

Målgrupp: Avsnittet vänder sig till både handläggare och utförare och är uppdelat i två delar.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 7-15: Inledning och Individens behov i centrum.
- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 26-29: Från insats till behov.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Vad är IBIC?

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 7-15: Inledning och Individens behov i centrum.
- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 26-29: Från insats till behov.
- Om du vill läsa mer om behov se vägledningen för Individens behov i centrum sidan 30-33: Behov – ett begrepp med flera tolkningar.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Vad är IBIC?
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövningar
- Förbered övningsuppgifter
- Förbered hemuppgift

Utbildaren kan med fördel gå igenom de två nedanstående delarna i avsnittet. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

IBIC- utgångspunkter

Att göra: Gå kortfattat igenom vad IBIC är och viktiga utgångspunkter. Du kan använda bilderna och materialet från processledarutbildningen som beskriver *IBIC, systematiskt arbetssätt och viktiga förutsättningar vad gäller lagstiftning, värdegrund och metoder för att stödja den enskildes resurser.*

Syftet med Individens behov i centrum, IBIC, är att vara ett stöd för handläggaren och utföraren när de ska identifiera och beskriva individens behov, resurser, mål och resultat. Det är individens behov som behöver styra vilka insatser som kan erbjudas och hur de sedan kan utformas. Med ett behovsinriktat arbetssätt görs en inventering som omfattar behov, resurser och mål. Dessa beskrivs innan insatsen bestäms och är utgångspunkten för både hur insatsen kan utformas och hur den kan genomföras och följas upp[1].

Det finns ett antal förutsättningar som IBIC bygger på. Att använda IBIC och omsätta det i praktiken förutsätter kunskaper i att utreda, planera och genomföra och följa upp insatser enligt SoL eller LSS. Det förutsätter även kunskap om exempelvis funktionsnedsättningar, sjukdomar, åldrande, vad som gynnar hälsa samt kommunikation, metoder för samtal och olika arbetssätt.

IBIC ger inte heller stöd för all dokumentation som verksamheten behöver och det kan finnas lokala riktlinjer och rutiner (ex. samverkansrutiner) som IBIC behöver förhålla sig till eller som kan behöva anpassas utifrån förändringsarbetet med IBIC.

Information till utbildaren

Socialtjänstlagens värdegrund

Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. (1 kap. 1 § SoL)

Reflektionsövning

Be deltagarna fundera på var sitt exempel utifrån sitt dagliga arbete utifrån frågorna nedan. Be dem diskutera två och två i några minuter. Diskutera sedan i storgrupp.

- Vilka kunskaper behöver du i ditt arbete för att stödja en förändring i en persons liv eller livskvalitet?
- Vilka förutsättningar har du i ditt arbete utifrån regelverk (ex. föreskrifter, lokala riktlinjer och rutiner) att stödja en förändring i en persons liv eller livskvalitet?

Information till utbildaren

Socialtjänstlagen om kompetens

Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras (3 kap. 3 § SoL).

LSS om kompetens

Verksamheten enligt denna lag skall vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten skall vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

För verksamheten enligt denna lag skall det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad skall kunna ges (6§ LSS).

Att arbeta behovsriktat

Att göra: Gå igenom vad ett behovsriktat arbetssätt är och vad som skiljer det från att arbeta insatsstyrkt. Du kan använda bilderna och övningarna om behovsriktat arbetssätt från processledarutbildningen om *behovsriktat arbetssätt*.

Ett behovsriktat arbetssätt utgår från individen. Det är individens egen uppfattning om resurser och aktuella begränsningar i livsföringen som behöver synliggöras. Dessa uppgifter utgör utgångspunkten för handläggarens bedömning och beslut och som sedan i ett uppdrag till utföraren utgör utgångspunkten för såväl planeringen av genomförandet som för valet av arbetssätt och metoder[1].

Reflektionsövning

Be deltagarna gruppvis diskutera följande frågor, en fråga i taget:

- Ge exempel på när vi arbetar behovsriktat?
- Ge exempel på när vi arbetar insatsstyrkt?
- Hur arbetar vi idag?
- Vad kan det ge för konsekvenser för individen när vi har ett behovsriktat arbetssätt kontra en insatsstyrd verksamhet?

Redovisa reflektionerna i storgrupp. Gå igenom i storgrupp exempel på skillnader i dessa arbetssätt.

Skriv gärna på svaren på blädderblock eller Whiteboard och reflektera över likheter och skillnader.

Information till utbildaren

Exempel på ett behovsinriktat arbetssätt

Ett behovsinriktat arbetssätt börjar med att ta reda på;

- Vad i det dagliga livet är svårt att klara för individen?
- Vad i det dagliga livet vill individen klara bättre, uppnå (målet) och vad är viktigt för individen?
- Vad är stödjande i det dagliga livet?
- Vad är hindrande i det dagliga livet?

Först därefter diskuteras insatser. Ett sådant arbetssätt kan leda till flera olika handlingsalternativ och lyfta fram andra behov som individen har. En viktig poäng med IBIC:s behovsinriktade arbetssätt är att det är systematiskt och att man använder gemensamma begrepp för att beskriva behoven.

Information till utbildaren

Exempel på insatsstyrda verksamheter

- Individens behov passas in i förutbestämda insatser i den befintliga organisationen.
- De befintliga insatserna, lokala riktlinjerna, ersättningssystemen och avgifter styr handläggarens utredning.
- Befintliga insatser styr utförarnas planering.

I en insatsstyrd verksamhet riskerar behov som inte passar in i det befintliga utbudet att antingen inte upptäckas eller att negligeras. Fysiska och medicinska behov synliggörs lättare. Detta på bekostnad av de sociala, existentiella och psykologiska behoven.

Hemuppgift

Förslag 1: Fundera på var i din organisation/verksamhet som behoven styr eller insatserna styr? Skriv ner och tag med dina reflektioner till nästa tillfälle.

Förslag 2: Titta på ett par av dina senaste utredningar, uppdrag/beställningar eller genomförandeplaner. Fundera över hur individens behov, resurser och mål i det dagliga livet är beskrivna? Finns det beskrivet? Om det saknas, vad är det som saknas av behov, resurser eller mål? Fundera över om det finns någon systematik för att beskriva behoven? Skriv ner och tag med dina reflektioner till nästa tillfälle.

2. ICF – en modell och klassifikation för att beskriva hälsa

Målgrupp: Avsnittet vänder sig till både handläggare och utförare, som båda behöver kunskap om användning av ICF. Avsnittet är uppdelat i tre delar.

Hemuppgift: Börja med att följa upp hemuppgiften, om ni hade en sådan.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 16-20: ICF en modell och en klassifikation för att beskriva hälsa.
- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 53-56: Användarhandledning för IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Vad är IBIC?

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 16-20: ICF en modell och en klassifikation för att beskriva hälsa.
- Läs vägledningen för Individens behov i centrum sidan 53-56: Användarhandledning för IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Vad är IBIC?
- Ha bilagorna från vägledningen för Individens behov i centrum sidan 110-123 med dig till utbildningstillfället.
- Ha med dig Klassifikation av funktionshinder, funktionstillstånd och hälsa, ICF].
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövningar
- Förbered övningsuppgifter
- Förbered hemuppgift

Utbildaren kan med fördel gå igenom de tre nedanstående delarna i avsnittet. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

ICF- en modell och klassifikation för att beskriva hälsa

Att göra: Gå igenom vad ICF är och hur ICF används i IBIC. Ta med syftet med ICF och vad det kan ge/bidra med. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen som *beskriver ICF*.

För att på bästa sätt stödja personer som har svårigheter med att fungera i vardagen krävs att professionella, närstående och individen själv kan kommunicera och samverka med varandra. Detta underlättas genom att använda ett gemensamt språk som också utgår från ett gemensamt tankesätt för hur individers hälsa kan förstås [3].

Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF, utgår från WHO:s definition av hälsa, som beskriver en helhetssyn på hälsa, alltså att hälsa inte bara är avsaknad av sjukdom eller skada [2].

ICF kan:

- Erbjuder en grund för ett gemensamt språk för att beskriva hälsa och hälso-relaterade tillstånd
- Möjliggör jämförelser av data mellan länder, mellan olika delar av verksamheter samt över tid
- Ge en vetenskaplig grund för att förstå och studera hälsa och hälso-relaterade tillstånd, dess konsekvenser och bestämningsfaktorer
- Erbjuder ett systematiskt kodschema för IT-system.

ICF är både en modell för ett gemensamt tankesätt och en klassifikation för ett gemensamt språk.

Att använda tankemodellen

Att göra: Gå igenom hur ICFs tankemodell är uppbyggd och hur den används i IBIC. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen som beskriver *ICF:s tankemodell*.

I IBIC används den biopsykosociala modellen som ett stöd för att förstå kombinationen av olika perspektiv och för att få en helhetsbeskrivning av hur personen fungerar i sin livssituation. På övergripande nivå fungerar ICF modellen som stöd för att organisera tankar hos den professionelle. Den ger också stöd för att information om de mest betydelsefulla faktorerna i individens fungerande i sin miljö inte blir utelämnade i exempelvis samtal, behovsbeskrivningar, analyser eller planer. ICF-modellens tankesätt utgår från individens delaktighet och börjar med fungerande vardagssituationer snarare än det som inte fungerar [2].

Att använda klassifikationen

Att göra: Gå igenom ICF som klassifikation. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen som beskriver *ICF som klassifikation*.

Klassifikationen i ICF består av olika begrepp och beskrivningar med en hierarkisk kodstruktur. Klassifikationen används i IBIC som ett gemensamt språk för handläggare och utförare inom socialtjänsten för att hantera individens behov, resurser, mål och resultat. Det handlar om att ha gemensam förståelse för vad olika begrepp står för, vad de hanterar samt att sortera information på ett gemensamt sätt. Bedömningsskalan i ICF används i IBIC för att med fasta svarsalternativ beskriva individens genomförande och engagemang inom de livsområden som är aktuella för insatser från socialtjänsten[1].

Information till utbildaren

Allmänna råd

Att använda ICF är ett allmänt råd i SOSFS 2014:5 Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Allmänna råd är inte bindande. De ger generella rekommendationer om hur man tillämpar en föreskrift och anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende.

När det gäller dokumentation inom socialtjänsten vill regeringen få till stånd en större enhetlighet och en mer ändamålsenlig struktur för att den ska kunna användas för exempelvis uppföljning, styrning och förbättringsarbete. Strävan är att stimulera en utveckling mot ökad användning av kodverk, klassifikationer och standardiserade mallar för dokumentation, som minskar behovet av fritext. En sådan utveckling bedöms dels underlätta och effektivisera det dagliga arbetet, dels skapa förutsättningar för en nationell informationsstruktur och ett nationellt fackspråk inom hela socialtjänsten[4].

Reflektionsövning

Be deltagarna fundera en stund på frågorna två och två och diskutera sedan i storgrupp:

- Använder vi ICF i någon del av vår organisation?
- Vilka professioner använder ICF och på vilket sätt?
- Vad kan vi se för fördelar med att använda ICF för att beskriva en individs fungerande?
- Vad kan vi se för farhågor med att använda ICF för att beskriva en individs fungerande?

Skriv gärna på svaren på blädderblock eller Whiteboard och diskutera.

Förslag på övningar

Du kan använda någon eller några av övningarna:

Övningsuppgifterna gällande kategorisering av information utifrån ICF. Övningarna handlar om att sortera vardaglig information som finns i individens ärende utifrån ICFs struktur. Övningarna är användbara för handläggare och utförare. Övningarna kan göras enskilt eller tillsammans två och två eller i grupp.

Kategorisering av uppgifter inom Livsområden

Övning 1 i bilaga Övningsuppgifter

Finns att skriva ut till deltagarna.

Kategorisera uppgifter om Relaterade faktorer

Övning 2 i bilaga Övningsuppgifter

Finns att skriva ut till deltagarna.

Hemuppgift

Förslag 1: Läs, bläddra och bekanta dig med områdena i ICF för att lära dig mer om vad som ingår i de 11 livsområdena i IBIC. Använd Klassifikation av funktionshinder, funktionstillstånd och hälsa ICF[2] eller bilaga 1 och 2 i Vägledningen Individens behov i centrum[1].

Förslag 2: Be deltagarna titta på några av sina befintliga utredningar eller genomförandeplaner. Be dem skriva ner och ta med sina reflektioner av frågorna till nästa tillfälle:

- Vilka livsområden i IBIC ser ni idag i era utredningar/genomförandeplaner?
- Fundera också på om ni kan se några mönster. Finns det skillnader på vilka livsområden som beskrivs och bedöms, beroende på individens ålder? Finns det skillnader på vilka livsområden som beskrivs och bedöms beroende på om individen får stöd enligt SoL eller LSS? Kan ni hitta andra intressanta skillnader?

Förslag 3: Be deltagarna titta på några av sina befintliga utredningar eller genomförandeplaner. Be dem skriva ner och ta med sina reflektioner av frågorna till nästa tillfälle:

- Vilka relaterade faktorer, omgivningsfaktorer, personfaktorer, kropps-funktioner/ strukturer och hälsotillstånd finna beskrivna?

3. Hantera ansökan eller begäran och inhämta uppgifter

Målgrupp: Avsnittet vänder sig främst till handläggare. Avsnittet är uppdelat i två delar.

Hemuppgift: Börja med att följa upp hemuppgiften, om ni hade en sådan.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum: sidan 59-64: Hantera frågeställning i ansökan eller begäran samt Inhämta uppgifter
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 97-99: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Hantera ansökan eller begäran och Inhämta uppgifter.

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum: sidan 59-64: Hantera frågeställning i ansökan eller begäran samt Inhämta uppgifter.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 97-99: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Hantera ansökan eller begäran och Inhämta uppgifter.
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövningar
- Förbered övningsuppgifter
- Förbered hemuppgift

Utbildaren kan med fördel gå igenom de två nedanstående delarna i avsnittet. Använd materialet och bilderna från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

Hantera ansökan eller begäran

Att göra: Gå igenom hur man använder ICF för att hantera frågeställningar från en ansökan eller begäran. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen som beskriver *att hantera ansökan eller begäran* samt *användning av ICF*.

I IBIC används individprocessen som ett stöd för att få en systematik i vad som behöver hanteras i varje steg för att arbeta behovsriktat och för att

sätta individen i centrum. Hantera ansökan eller begäran är uppdelad i två steg, ursprunglig och förtydligad frågeställning. Handläggaren använder livsområden i ICF för att få en struktur kring vilka områden som behöver utredas utifrån individens frågeställning [1].

Inhämta uppgifter är uppdelat i två steg, uppgifter från individen och uppgifter från andra. Detta för att tydliggöra varifrån uppgifterna kommer. För att sortera uppgifterna på ett gemensamt sätt används Livsområden och relaterade faktorer i IBIC.

Reflektionsövning

Be deltagarna fundera en stund enskilt. Diskutera sedan en fråga i taget i mindre grupper eller i storgrupp:

- Hur kan du fokusera på personens behov och inte endast på insatser?
- Hur kan användningen av livsområdena i början av utredningen hjälpa dig att fokusera på behoven?
- Hur kan din hantering av frågeställningen i två steg och det informerande samtalet hjälpa dig att fokusera på personens ansökan?
- Hur hanterar du egna observationer - dvs. de behov du ser i samtal och möte med personen?

Be gärna grupperna skriva svaren på blädderblocksblad eller ta upp i storgrupp och diskutera.

Förslag på övning:

Hantera ansökan för John

Övning 1 i bilaga Fallbeskrivning och övning John.

Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen.

Finns att skriva ut till deltagarna.

Inhämta uppgifter

Att göra: Tar upp hur man använder ICF för att sortera inhämtade uppgifter. Gå igenom Inhämta uppgifter. Använd materialet och bilderna från processledarutbildningen som beskriver steget *att inhämta uppgifter* samt *användning av ICF*.

Förslag på övningar

Du kan använda någon eller några av övningarna:

- Inhämta uppgifter för John
Övning 2 i bilaga Fallbeskrivning och övning John.
Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen.
Finns att skriva ut till deltagarna.
- Övning om inhämta uppgifter: Granska en utredning
Utbildaren förbereder och tar med en egen avidentifierad utredning för gruppen att granska. Be deltagarna att fundera över följande frågor:

- Är det tydligt vilka uppgifter som är inhämtade från individen?
- Är det tydligt vilka uppgifter som är inhämtade från annan?
- Är det tydligt vad handläggaren själv gjort för iakttagelser?
- Är det synligt vad som är viktigt för individen?
- Är mål synliga?

Hemuppgift

Förslag 1: Be deltagarna skriva en utredning med information sorterad utifrån livsområden och relaterade faktorer. Använd Klassifikation av funktionshinder, funktionstillstånd och hälsa ICF[2] eller Vägledningen Individens behov i centrum[1] med bilagor för att se vad som ska skrivas under varje rubrik. Rådfråga en utbildare vid behov. Ta med utredningen vid nästa tillfälle och diskutera med varandra. Syftet med uppgiften är att testa att använda ICF, ge återkoppling och lära av varandra.

Förslag 2: Be deltagarna ta med en oidentifierad utredning där de skrivit tydligt vilka uppgifter som kommit från individen, från andra och eventuella egna iakttagelser. Nästa gång kan ni använda utredningarna för att se hur behoven är beskrivna.

4. Bedöma behov och formulera mål

Målgrupp: Avsnittet vänder sig till både handläggare och utförare. Avsnittet är uppdelat i två delar.

Hemuppgift: Börja med att följa upp hemuppgiften, om ni hade en sådan.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 66-72: Bedöma behov.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 46- 47: Mål, uppföljning och utvärdering.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 99-101: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Bedöma behov.

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet.

- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 66-72: Bedöma behov.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 46- 47: Mål, uppföljning och utvärdering.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 99-101: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Bedöma behov.
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövning
- Förbered övningsuppgifter
- Förbered hemuppgift

Utbildaren kan med fördel gå igenom de två nedanstående delarna i avsnittet. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

Bedöma behov

Att göra: Gå igenom hur handläggaren gör en sammanvägd bedömning och analys av inhämtade uppgifter, gör ett bedömt och avsett funktionstillstånd och använder bedömningsskalan. Beskriv skillnaden mellan stödjande/tränande och kompenserande insatser. Beskriv hur kommunens insatser kan tillgodose behov samt användningen av övergripande mål. Använd bilderna och materialet om *att bedöma behov* från processledarutbildningen.

Bedöma behov innebär att handläggaren eller utföraren gör en sammanvägd bedömning och analys av uppgifterna som inhämtats från individen, eventuella andra och därtill lägger sina egna iakttagelser för att beskriva det bedömda funktionstillståndet och det avsedda funktionstillståndet, dvs. målet. Det bedömda funktionstillståndet behöver beskriva både delaktighet och genomförande. Analysen behöver utgå från bland annat kunskap om olika behovsteorier, om vad som gynnar hälsa och välbefinnande, och om arbetssätt som stärker individens egna resurser och delaktighet [1]. Handläggaren och utföraren kan använda bedömningskalan i ICF för att få en strukturerad uppgift om hur bedömt och avsett funktionstillstånd (behov och mål) ser ut för individen. Beskrivning av behov och mål är en del av underlaget för bedömning av hur behovet kan tillgodoses. Handläggaren ger i det här steget även förslag på insatser samt kommer överens med individen vilka övergripande mål som kan vara aktuella utifrån föreslagna insatser.

Reflektionsövning

Använd reflektionsfrågorna från webbintroduktionen. Be deltagarna diskutera en stund i mindre grupper. Diskutera sedan i storgrupp:

- Tänk på den senaste utredningen du läst eller skrivit. Fanns det ett tydligt nuläge och ett önskat läge?
- Vad tror du att det har för betydelse om det finns ett nuläge och önskat läge för; individen, närstående, handläggare och personal som ska planera och genomföra stöd och hjälp?
- Vad kan tydliga mål ha för betydelse för utföraren och för uppföljningen?

Be gärna grupperna skriva svaren på blädderblocksblad. Samla in bladen och diskutera i storgrupp.

Förslag på övningar

Du kan använda någon eller några av övningarna:

- Hur beskrivs behoven?
Använd en avidentifierad utredning, till exempel från hemuppgiften gången innan och identifiera individens behov. Svara på frågeställningarna:
Vad har individen för behov?
Vilka begrepp har använts när man beskrivit hur omfattande behoven är?
Är det tydligt vad begreppen står för?
- Övning: Bedömt och avsett funktionstillstånd
Övning 3 i bilaga Övningsuppgifter
Övningen syftar till att öva på att göra bedömt och avsett funktionstillstånd utifrån några exempel.
Finns att skriva ut till deltagarna.
- Bedöma behov för John.
Övning 3 i bilaga Fallbeskrivning och övning John.

Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen.
Finns att skriva ut till deltagarna.

- Övergripande mål för John.
Övning 4 i bilaga Fallbeskrivning och övning John.
Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen.
Finns att skriva ut till deltagarna.

Reflektionsövning

När vi använder livsområden och beskriver en individs behov och mål behöver vi både beskriva aktiviteten, vad individen kan utföra men också delaktigheten, hur engagerad individen kan och önskar vara i en uppgift. Be deltagarna diskutera frågorna nedan en stund i mindre grupper. Diskutera sedan i storgrupp:

- Vad kan delaktighet innebära för individer ni möter?
- Fundera på vad som kan hindra delaktighet? Använd er gärna av ICF:s tankemodell som underlag för diskussionen (t.ex. vilka omgivningsfaktorer som kan hindra delaktighet).

Målformulering

Att göra: Gå igenom vad både handläggare och utförare behöver tänka på i formuleringar av mål. Deltagarna får fundera kring mätbara mål. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen som *beskriver mål*.

Under utredningen får individen stöd med att utifrån sin frågeställning synliggöra vilka behov som behöver tillgodoses. Utifrån aktuella livsområden formulerar individen med stöd av handläggaren realistiska och relevanta mål. Målen kan omformuleras eller förändras under utredningens gång men också under genomförandet och vid uppföljning. Det är viktigt att de mål som formuleras är accepterade av individen, att de inte går att misstolka, att de är tydligt beskrivna och mätbara. Målen behöver även vara rimliga att uppnå och tidsatta. Målformuleringen fyller flera funktioner. Den visar vad individen vill uppnå och ger dessutom idéer om vilken insats som kan vara aktuell, vilka metoder som kan användas vid genomförandet och vad som är relevant att undersöka vid uppföljning[1].

Förslag på övningar

Du kan använda någon eller några av övningarna:

- Mål och uppföljning
Övning 4 i bilaga Övningsuppgifter
Syftet med övningen är att försöka identifiera mål och målens mätbarhet i egna utredningar eller genomförandeplaner.
- Intervju kring eget mål och förändring
Börja med att dela upp deltagarna två och två. Nu ska de intervjua varandra i fem minuter vardera om en förändring, stor eller liten, som de skulle vilja göra och fråga:
Vilken förändring vill du göra i ditt liv?
Vad behöver du göra för att uppnå målet? Vad är det första/ viktigaste du behöver göra?
Vad är du beredd att göra?
Vad har du gjort hittills?
Var tror du att du är om tre månader? Har du nått ditt mål?

Be deltagarna att fundera på om målet som de kom fram till är accepterat av deltagaren som blev intervjuad, att det inte går att misstolka, att det är mätbart och tydligt beskrivet så det är tydligt när det är uppnått. Syftet med övningen är att öva sig i att tänka kring mål och hur man kan formulera och jobba med både små och stora mål.

Hemuppgift

Förslag: Be deltagarna skriva en utredning eller en genomförandeplan, en riktig eller en fiktiv, med ett tydligt nuläge och ett önskat läge utifrån IBIC:s metodik (ett bedömt och avsett funktionstillstånd). Skriv mål, på åtminstone 1-2 livsområden. Tänk mätbara, konkreta mål. Vad är viktigt för individen? Be deltagarna att välja ärenden och situationer där de tror att det är lämpligt att formulera mål tillsammans med individen.

5. Överföra information, planera genomförande och genomföra uppdrag

Målgrupp: Avsnittet vänder sig till både handläggare och utförare. Avsnittet består av tre delar.

Hemuppgift: Börja med att följa upp hemuppgiften, om ni hade en sådan.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 73-78: Besluta. Överföra information om behov. Planera genomförande. Genomföra insats.
- Läs vägledningen individens behov i centrum sidan 100-103: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Utforma uppdrag och Genomföra uppdrag.

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 73-78: Besluta. Överföra information om behov. Planera genomförande. Genomföra insats.
- Läs vägledningen individens behov i centrum sidan 100-103: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Utforma uppdrag och Genomföra uppdrag.
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövningar
- Förbered övningsuppgifter
- Förbered hemuppgift

Utbildaren kan med fördel gå igenom de tre nedanstående delarna i avsnittet. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

Överföra information

Att göra: Gå igenom vilken information handläggaren överför till utföraren. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen om *att överföra information*.

För att utforma uppdrag till utföraren behöver handläggaren pröva vilken information som en utförare behöver och vad som kan lämnas ut till den som

ska utföra de beslutade insatserna. Uppgifter om de bedömda och avsedda funktionstillstånden samt de övergripande mål som beslutad insats ska tillgodose är information som behövs för att utföraren tillsammans med individen ska kunna planera hur insatsen ska genomföras[1]. Observera att för att kunna utföra uppdraget behövs det fler uppgifter i beställningen än vad som beskrivs utifrån IBIC.

Reflektionsövning

Använd reflektionsfrågorna från webbintroduktionen. Be deltagarna diskutera en stund i mindre grupper, en fråga i taget. Diskutera sedan i storgrupp:

- Vad kan du se för fördelar med att utförarna får information om individens resurser, behov och mål?
- Vad kan du se för skillnader jämfört med hur beställningarna eller uppdragen ser ut i dag i din kommun?

Be gärna grupperna skriva svaren på blädderblocksblad. Samla in bladen och diskutera i storgrupp.

Planera genomförande

Att göra: Gå igenom hur utföraren utgår från bedömt och avsett funktionstillstånd (behov och mål) i planeringen av insatsens genomförande. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen om *att planera genomförande*.

Utföraren utgår i sin planering från det uppdrag som nämnden tagit fram som bland annat innehåller uppgifter om individens bedömda och avsedda funktionstillstånd, hur behovet kan tillgodoses, dvs. inriktningen för stödet och de övergripande mål som är aktuella för de livsområden som ska tillgodoses med insatser från utföraren. Vid planeringen är det ofta aktuellt att bryta ner det avsedda funktionstillståndet till delmål och att då också ange tidpunkt för när delmålet kan uppnås samt datum för planerad uppföljning från utföraren[1].

Reflektionsövning

Använd reflektionsfrågan från webbintroduktionen. Be deltagarna diskutera en stund i mindre grupper. Diskutera sedan i storgrupp:

- Hur blir det att i planeringen utgå från de resurser, behov och mål som handläggaren har beskrivit?

Skriv upp svaren på blädderblocksblad eller Whiteboard och diskutera.

Förslag på övning

- Överföra information och planera genomförandet för John. Övning 5 i bilaga Fallbeskrivning och övning John. Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen. Finns att skriva ut till deltagarna.

Dokumentera genomförande

Att göra: Gå igenom hur utföraren kan använda sig av ICF som struktur för dokumentation och en systematisk hantering av genomförda/ej genomförda insatser. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen om *att dokumentera genomförande*.

I genomförandet ingår att fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål dokumentera faktiska omständigheter och händelser av betydelse. När både handläggaren och utföraren använder det gemensamma språket för att kategorisera den löpande dokumentationen bidrar det till bättre förutsättningar för uppföljning, samverkan och informationsöverföring mellan olika aktörer [1].

Reflektionsövningar

Använd reflektionsfrågorna från webbintroduktionen. Be deltagarna diskutera en stund i mindre grupper. Diskutera sedan i storgrupp:

- Vad ser du för fördelar eller farhågor med att använda ett gemensamt språk för att dokumentera löpande anteckningar?
- Dokumenterar du vilka arbetsätt och metoder du använder?

Skriv upp svaren på blädderblocksblad eller Whiteboard och diskutera.

När vi använder livsområden och beskriver en individs behov och mål behöver vi både beskriva aktiviteten, vad individen kan utföra men också delaktigheten, hur engagerad individen kan och önskar vara i en uppgift. Be deltagarna diskutera frågorna nedan en stund i mindre grupper. Diskutera sedan i storgrupp:

- Vad kan delaktighet innebära för individer ni möter?
- Fundera på vad som kan hindra delaktighet? Använd er gärna av ICF:s tankemodell som underlag för diskussionen (t.ex. vilka omgivningsfaktorer som kan hindra delaktighet).

Förslag på övningar

Du kan använda någon eller några av övningarna:

Övningar gällande kategorisering av information utifrån ICF

Övningarna handlar om att sortera vardaglig information som finns i individens ärende utifrån ICFs struktur. Övningarna är användbara för handläggare och utförare, för att förstå hur information ska sorteras. Övningarna kan göras enskilt eller tillsammans två och två eller i grupp.

De här övningarna har förekommit tidigare under kapitlet ICF- en modell och klassifikation för att beskriva hälsa.

- Kategorisering av uppgifter inom Livsområden
Övning 1 i bilaga Övningsuppgifter.
Finns att skriva ut till deltagarna.

- Kategorisera uppgifter om Relaterade faktorer
Övning 2 i bilaga Övningsuppgifter.
Finns att skriva ut till deltagarna.
- Dokumentera genomförande för John.
Övning 6 i bilaga Fallbeskrivning och övning John.
Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen.
Finns att skriva ut till deltagarna.

Hemuppgift

Förslag: Be deltagarna skriva en genomförandeplan med information sorterad utifrån livsområden och relaterade faktorer. Använd Klassifikation av funktionshinder, funktionstillstånd och hälsa ICF eller Vägledningen Individens behov i centrum med bilagor för att se vad som ska skrivas under varje rubrik. Rådfråga en utbildare vid behov. Ta med genomförandeplanen till nästa tillfälle och diskutera med varandra. Syftet med uppgiften är att prova att använda ICF, ge återkoppling och lära av varandra.

6. Följa upp

Målgrupp: Avsnittet vänder sig till både handläggare och utförare.

Hemuppgift: Börja med att följa upp hemuppgiften, om ni hade en sådan.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 46- 52: Mål, uppföljning och utvärdering.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 78-90: Följa upp genomförande. Följa upp. Inhämta uppgifter för att följa upp. Bedöma resultat och kvalitet. Hantera resultat.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 103-105: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Genomföra uppdrag och Följa upp

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 46- 52: Mål, uppföljning och utvärdering.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 78-90: Följa upp genomförande. Följa upp. Inhämta uppgifter för att följa upp. Bedöma resultat och kvalitet. Hantera resultat.
- Läs vägledningen Individens behov i centrum sidan 103-105: Exempel på hur ICF kan användas i IBIC.
- Titta på webbintroduktionen för IBIC: Genomföra uppdrag och Följa upp.
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövning
- Förbered övningsuppgifter
- Förbered hemuppgift

Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar, förslag på deltagarnas förberedelse och hemuppgifter finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

Följa upp

Att göra: Gå igenom utförarnas kontinuerliga uppföljning genom avstämning mot genomförandeplan men också handläggarens uppföljning genom IBIC:s systematik som beskrivs i sista processteget. Den här systematiken kan även utförarna använda sig av, vilket gör att avsnittet gäller både handläggare och utförare. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen om *att följa upp genomförande och följa upp*.

En grund i det systematiska arbetet är att följa hur individens situation har förändrats från första kontakten till att den avslutas. Det innebär att åter beskriva individens behov, resurser, mål, uppfattning om insatsens kvalitet eller upplevelse av livskvalitet samt hantera resultatet av uppföljningen. När strukturerad dokumentation används på samma sätt för flera individer kan det också sammanställas på gruppnivå. Sådana uppgifter utgör ett viktigt underlag i arbetet med att utveckla och förbättra verksamheten[1].

Utföraren kan på samma sätt som handläggaren använda sig av IBIC:s systematik för uppföljning, beskriva nytt funktionstillstånd vid uppföljning, måluppfyllelse, uppfattning om insatsens kvalitet och måluppfyllelse för övergripande mål samt också att hantera resultat.

Reflektionsövning

Använd reflektionsfrågorna från webbintroduktionen. Be deltagarna diskutera en stund två och två, en fråga i taget. Diskutera sedan i storgrupp:

- Hur följer du upp idag?
- Hur återanvänder ni information från individuppföljning i er verksamhet?

Skriv upp svaren på blädderblocksblad eller Whiteboard och diskutera.

Förslag på övningar

Du kan använda någon eller några av övningarna:

- Följa upp Johns resultat
Övning 7 i bilaga Fallbeskrivning och övning John.
Använd fallbeskrivningen om John. Det finns uppgifter om John under nästan samtliga steg genom processen.
Finns att skriva ut till deltagarna.
- Uppföljning
Övning 5 i bilaga Övningsuppgifter.
Syftet med övningen är att reflektera och diskutera vilka vinster uppföljning kan ge.
Finns att skriva ut till deltagarna.

Hemuppgift

Förslag: Be handläggarna och utförarna göra en uppföljning genom att använda systematiken i IBIC. Vid nästa tillfälle be deltagarna att reflektera över hur det var att göra uppföljningen enligt IBIC. Be deltagarna att välja ärenden och situationer där de tycker att det är lämpligt och där det sedan tidigare finns ett bedömt och avsett funktionstillstånd.

7. Att uppmärksamma anhöriga

Målgrupp: Avsnittet vänder sig till både handläggare och utförare.

Hemuppgift: Börja med att följa upp hemuppgiften, om ni hade en sådan.

Så här kan deltagarna förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen individens behov i centrum sidan 91-97: Stöd för samtal med anhöriga.

Så här kan utbildaren förbereda sig för avsnittet:

- Läs vägledningen individens behov i centrum sidan 91-97: Stöd för samtal med anhöriga
- Förbered powerpointbilder
- Förbered reflektionsövning
- Förbered övningsuppgift

Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen. Bilderna finns i Socialstyrelsens utbildningsportal, sidan för IBIC Processledarutbildning. Övningar och förslag på deltagarnas förberedelse finns i denna handledning som en hjälp för utbildaren. De är förslag som utbildaren kan välja att använda, beroende på deltagare och den tid man har för varje utbildningstillfälle.

Att uppmärksamma anhöriga

Att göra: Gå igenom hur man använder IBIC för att belysa anhörigperspektivet, det stöd som finns för att samtala med anhöriga och identifiera deras situation och behov av stöd för egen del. Använd bilderna och materialet från processledarutbildningen om *anhörigperspektiv i IBIC*.

Ett anhörigperspektiv innebär att familjen eller andra berörda som finns kring individen involveras och att verksamheten är lyhörd även för deras behov. Det innebär att det sociala nätverket uppmärksammas och när det är möjligt, inkluderas. Anhöriga och närstående hör ihop och de ingår oftast i samma system. Det betyder att när något händer den närstående påverkar det också den anhörige och tvärt om. Att ta med personer som är viktiga för den närstående, som helt eller delvis tillgodoser den närståendes behov av omsorg och som är viktiga för dennes livssituation är en del av behovsorienterat arbetssätt [5].

Information till utbildaren

Stöd till anhöriga

Socialnämnden har enligt 5 kap. 10 § SoL en skyldighet att erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Både den närstående som får vård eller stöd av en anhörig och den anhörige som vårdar eller stödjer en närstående kan ha rätt till insatser enligt 4 kap 1 § SoL (Se prop. 2008/09:82 s. 38).

Reflektionsövning

Be deltagarna diskutera en stund i mindre grupper, en fråga i taget. Diskutera sedan i storgrupp:

- Vad är ett anhörigperspektiv och varför är det viktigt att verksamheten har ett anhörigperspektiv?
- Hur är anhöriga delaktiga i utredning och i genomförandet? Exempel: Som handläggare, hur ofta erbjuder du samtal med anhöriga kring deras situation? Exempel: Som utförare, hur ofta bjuds anhöriga (med samtycke från individen) in att delta i planering och uppföljning?
- Vad ger livsområdena för stöd för att synliggöra anhöriga?

Be gärna grupperna skriva svaren på blädderblocksblad. Samla in bladen och reflektera i storgrupp.

Förslag på övning

Ta en utredning, beställning eller genomförandeplan som omfattar en ansökan eller begäran om avlösning för en anhörig. Ta reda på hur och om frågorna nedan är beskrivna eller hanterade.

- Inom vilka livsområden ger den anhöriga stöd till den närstående?
- Vilka livsområden är särskilt viktiga enligt den anhöriga?
- Inom vilka livsområden vill den anhöriga fortsätta ge stöd till sin närstående?
- Inom vilka livsområden vill den anhöriga ha avlösning?

Referenser

1. Individens behov i centrum. Behovsriktat och systematiskt arbetssätt med dokumentation av individens behov utifrån ICF. Stockholm: Socialstyrelsen; 2016.
2. Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: svensk version av International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Stockholm: Socialstyrelsen; 2003
3. Pless, M, Granlund, M. Handbok i att använda ICF och ICF-CY. Stockholm: Studentlitteratur; 2011.
4. Handläggning och Dokumentation inom socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen; 2015.
5. Benzein, E, Hagberg, M, Saveman, B-I. Att möta familjer inom vård och omsorg. Lund: Studentlitteratur; 2012.

Övningsuppgifter

Övning 1. Kategorisering av uppgifter inom Livsområden

Kategorisera följande beskrivningar till Livsområden. Använd främst den korta beskrivning som finns i vägledningen (Bilaga 1, sidan 110-111, Aktiviteter och Delaktigheter). Mer utförlig beskrivning av kapitel och kategorier finns i urvalet i vägledningen (bilaga 2, sidan 114-123).

Deltagarna kan arbeta enskilt eller i par/grupp.

Vilket Livsområden hör beskrivningen till?

1. Eva uppger att hon har svårt att planera vad hon skall göra på dagen och få rutin på sin vardag.	
2. Anders har svårt att klippa sina naglar, framför allt tånaglarna.	
3. Jasmin klarar inte av att göra sig av med allt sitt avfall och återvinningsmaterial, och det blir liggande i bostaden.	
4. Karin är mycket engagerad i den lokala kyrkans aktiviteter, men klarar nu inte av att vara med aktiviteterna på egen hand.	
5. Stina har svårt att hålla sig till den kost hon vet att hon behöver på grund av sin diabetes.	
6. Stig har inte längre koll på sin ekonomi och vet inte hur han skall betala sina räkningar.	
7. Lisa har svårt att resa sig från sittande till stående.	

Övning 2. Kategorisera uppgifter om Relaterade faktorer

Övningen syftar till att öva på vilka komponenter (och kapitel) i ICF information kring individen kan sorteras till. Dra streck mellan ett påstående och en komponent/kapitel. Använd bilaga 1 i vägledningen, från s 111-113.

Rolf använder rollator	Omgivningsfaktor (produkter och teknik)
Greta har brutit lårbenet	Personfaktor
Carlos ger lätt upp när han stöter på motstånd	Omgivningsfaktor (Samhällstjänster och regelverk)
Kajsa får hjälp hemma av sin dotter	Personfaktor
Anders har ett stort intresse av att fiska	Kroppsfunction (Psyksiska funktioner)
Lisa har en psykisk funktionsnedsättning	Kroppsfunction (Hjärt-kärlfunktioner, blodbildnings-, immunsystem- och andningsfunktioner)
För Fia är det viktigt att klara sig själv	Kroppsstruktur (struktur som hänger samman med rörelse)
Utanför Kalles port finns en ramp	Personfaktor
Där Gustav bor går det inga bussar	Omgivningsfaktor (produkter och teknik)
Fatima har högt blodtryck	Omgivningsfaktor (Personligt stöd och personliga relationer)

Övning 3. Bedömt och avsett funktionstillstånd

- A) Du får ta del av några korta beskrivningar för olika personer. Börja med att göra en bedömning av nuläget (ett bedömt funktionstillstånd) för samtliga personer med stöd av bedömningsskalan.

För att se vad de olika kategorierna innehåller, använd vägledningen (Bilaga 2) eller ICF boken (s. 117-156).

Greta

Greta behöver hjälp med att städa sin bostad. Hon klarar själv att plocka undan sina saker och damma. Det är flera saker hon inte klarar av, bland annat att dammsuga, torka golv och även att bädda rent i sängen. Greta tycker att det är jobbigt att andra ska komma in i hennes hem och städa, hon har ju alltid varit väldigt noga med sin städning och vill gärna vara med påverka hur det görs. Hon är också tydlig med att hon vill fortsätta att själv göra det hon klarar, så att de som kommer inte tar över det av bara farten.

Anna

Anna säger att hon behöver hjälp att handla matvaror då hon inte kan ta sig till affären själv på grund av ett brutet ben. Hon vill även ha hjälp att packa in varorna. Det är viktigt för Anna vilka typer av varor hon köper och hon vill därför kunna vara delaktig i att välja utifrån märke och pris. Anna vill så snart som möjligt klara sina inköp helt själv igen.

Inez

Inez kan göra sig förstådd, säga vad hon vill och berätta olika saker. Hon har ett begränsat tal och använder hjälptecken. Inez har dock svårt att hålla igång samtal med andra. Speciellt svårt blir det om det är många närvarande och det är personer som hon inte känner. Inez tal blir då ofta osammanhängande, hon tappar tråden och det är svårt att förstå henne. Det är viktigt för Inez att vara med i olika typer av samtal och hon vill få hjälp att klara detta på ett bättre sätt.

Bedömt funktionstillstånd – Svarsalternativ bedömningsfaktor

ICF KATEGORI	Ingen	Lätt	Måttlig	Svår	Total
Greta d6402 Att städa bo- staden					
Anna d620 Att skaffa varor och tjänster					
Inez d350 Konversation					

Svarsalternativ	Beskrivning
0 ingen begränsning (i genomförande)	
1 lätt begränsning (i genomförande)	
2 måttlig begränsning (i genomförande)	
3 stor begränsning (i genomförande)	
4 total begränsning (i genomförande)	
8 ej specificerat	används då det ej finns tillräcklig in- formation för att beskriva grad av be- gränsning i genomförande
9 ej tillämpligt	används då det inte är tillämpligt att beskriva grad av begränsning i genom- förande

B) Fundera nu på bedömning av målet (avsett funktionstillstånd) för de områden som beskrivs. Gå tillbaka till förra sidan och titta på beskrivningarna. Målet sätts till om tre månader. Gör en bedömning av målet med stöd av bedömningsskalan.

ICF KATEGORI	Avsett funktions- tillstånd	Fritext mål
Greta d6402 Att städa bo- staden		
Anna d620 Att skaffa varor och tjänster		
Inez d350 Konversation		

C) Titta på beskrivningarna av målen i fritext. Är de SMARTA mål? Går det att följa upp målen?

SMART står för Specifikt, Mätbart, Acceperat, Realistiskt, Tidsbundet.

Övning 4: Mål och uppföljning

I ett behovsinriktat arbetssätt är mål för individen centrala. De har stor betydelse för hur insatsen ska genomföras och är utgångspunkten när du sedan ska följa upp och se resultat. Ofta finns övergripande mål för insatsen med från handläggaren, de är viktiga att ha med men är inte alltid ett konkret verktyg för t.ex. utförarnas planering. Se om du hittar andra mål som är mer konkret beskrivna, exempelvis mål som beskriver individens genomförande och delaktighet. Använd den utredning eller genomförandeplan du har.

A) Vilka mål hittar du beskrivna i din utredning eller genomförandeplan? Försök hitta mål som inte är övergripande mål. Lista upp några av dem i tabellen nedan.

B) Fundera på om målen går att följa upp? Behöver du ändra formulering eller göra en konkretisering för att få det mer mätbart?

Lista mål	Är det mätbart? Alternativt förslag

Övning 5: Uppföljning

Att ha tydliga beskrivningar av behov och mål ger oss möjlighet till en systematisk uppföljning av resultat för individen, både hos handläggaren och utföraren.

Vad ser du för nytta med uppföljning utifrån IBIC:s systematik? Vad kan resultaten ge?

För individen

.....

.....

.....

.....

.....

.....

För verksamheten

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Fallbeskrivning och övning John

Informationen i fallbeskrivningen John är begränsad, men utgå från det som står dokumenterat vid diskussioner och övningar med bedömningar. Det finns övningar kring John till de flesta av stegen genom processen. Använd bilaga 2 i vägledningen, från s 114-123, för beskrivning av livsområdena.

Övning 1: Hantera ansökan eller begäran

John ringer en handläggare som arbetar i kommunen och framför sin ansökan:

John berättar för handläggaren att han vill ha hjälp med att handla matvaror. Han klarar inte av att göra det i nuläget. John har tidigare inte haft hjälp från socialtjänsten.

A) Hur kan innehållet i ursprunglig frågeställningen kategoriseras med hjälp av livsområdena? Markera i blankett Hantera ansökan under ursprunglig frågeställning.

Handläggaren erbjuder John ett hembesök. John tycker att det låter bra och de bokar tid. Samtalet vid hembesöket hos John är både ett informerande samtal och ett utredande samtal.

Det informerade samtalet med John leder fram till ett förtydligande. John uttrycker att han upplever mycket stress vilket leder till att han sällan lämnar sin lägenhet. Det har bidragit till att han inte längre handlar, går på fotbollsmatcher eller besöker konstmuseet. John uttrycker att han skulle vilja ha hjälp med detta. Under samtalet observerar handläggaren att John ibland verkar ha svårt att förstå vad som sägs och att han inte riktigt svarar adekvat på vissa frågor. John berättar att han upplever att han ibland har svårt att förstå andra personer när han samtalar med dem och skulle vilja ha hjälp även med det.

B) Hur kan innehållet i den förtydligade frågeställningen kategoriseras med hjälp av livsområdena? Är det några områden som tillkommer eller som inte längre är aktuella? Markera i blankett Hantera ansökan under förtydligad frågeställning.

Blankett Hantera ansökan

	LIVSOMRÅDEN	AKTUELLA LIVSOMRÅDEN	
D	AKTIVITETER OCH DELAKTIGHET	URSPRUNGLIG FRÅGESTÄLLNING	FÖRTYDLIGAD FRÅGESTÄLLNING
d1	Lärande och att tillämpa kunskap		
d2	Allmänna uppgifter och krav		
d3	Kommunikation		
d4	Förflyttning		
d5	Personlig vård		
d6	Hemliv		
d7	Mellanmänniska interaktioner och relationer		
d8	Utbildning, arbete, sysselsättning och ekonomiskt liv*		
d9	Samhällsgemenskap, socialt och medborgligt liv		
b1528	Känsla av trygghet (specificerad kroppsfunction)		
e398A	Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående (specificerad omgivningsfaktor)		

Övning 2. Inhämta uppgifter

Inhämtade uppgifter om John är dokumenterade under aktuella livsområden och relaterade faktorer:

Relaterade faktorer

Personfaktorer

Uppgifter från individen: John berättar att han tidigare arbetat som museivärd och att han är väldigt sportintresserad. Johns tillvaro raserades för två år sedan när hans fru hastigt avled. John är van att klara av saker på egen hand och har därför inte velat ta kontakt med kommunen för att ansöka om hjälp.

Uppgifter från andra: Systemen beskriver John som en noggrann person som är mån om att klara så mycket som möjligt på egen hand.

Kroppsfunktion och kroppsstruktur

Uppgifter från individen: John berättar att han varit i kontakt med en psykolog på regionen. Enligt denne hade John symptom för depression, vilket har bidragit till att energinivån och motivationen är låg hos John.

Omgivningsfaktorer

Produkter och teknik

Uppgifter från individen: John tar medicin mot sina depressionssymptom. Han upplever att medicinen inte ger önskvärd effekt och han ska ta kontakt med sin läkare igen. John äger ingen dator och har enligt egen utsago inte råd att skaffa någon.

Personligt stöd och personliga relationer

Uppgifter från individen: John berättar att hans syster har hjälpt honom mycket genom åren och att hon alltid har funnits där för honom. Stödet som systemen har gett honom har både varit emotionellt och praktiskt. John berättar att systemen inte längre kan hjälpa honom lika mycket med det praktiska, då hon ska flytta från kommunen.

Uppgifter från andra: Systemen berättar att hon har en nära relation med sin bror och att hon hjälpt honom med inköp. Systemen och John pratar dagligen och hon upplever att John tycker att det är skönt att ha någon att prata med. Systemen berättar att hon fått ett arbete i annan kommun och att hon kommer flytta. Hon är orolig över hur John ska klara sig utan henne.

Samhällstjänster och regelverk

Uppgifter från andra: Handläggaren noterar att de flesta servicetjänster som livsmedelsbutik, konstmuseum och fotbollsarena ligger relativt nära Johns bostad.

Aktuella livsområden

Allmänna uppgifter och krav

Uppgifter från individen: John berättar att han det senaste året upplevt sig stressad vid de tillfällen han behöver lämna sin lägenhet och vistas ute i miljöer där det finns mycket människor. Det har bidragit till att han mer eller mindre isolerat sig i sin lägenhet och varken klarar av att t.ex. handla, att besöka sin syster eller göra vissa av sina fritidsintressen. John säger att det vid flera tillfällen har upp-

stått situationer utanför hemmet som han inte klarat av att hantera. Det gemensamma för dessa situationer var att de uppstod när John vistades i större folksamlingar och han var tvungen att agera under tidspress. John skulle vilja klara av att hantera sin stress så att den inte påverkar hans vardag alltför mycket.

Uppgifter från andra: Johns syster Maria berättar att John alltid förbereder sig väl inför olika uppgifter och att han är mån om att hon i god tid innan ska få veta om när hon ska hjälpa honom.

Kommunikation

Uppgifter från andra: Under samtal med John observerar handläggaren att John ibland verkar ha svårt att förstå vad som sägs och att han inte riktigt svarar adekvat på de frågor som ställs. Handläggaren noterar att John inte verkar ha svårt att svara på enklare frågor, utan det är i de längre konversationerna som missförstånd och icke adekvata svar uppstår. Handläggare frågar John om han upplever att kommunikation med andra ibland upplevs som svårt och om han skulle vilja ha särskilt stöd med det.

Uppgifter från individen: John berättar att han ibland har svårt att förstå andra personer när han samtalar med dem. Han kan ta emot kortare information utan problem och han klarar av att uttrycka vad han vill och ställa frågor. Problemen för John uppstår när samtalen blir längre och när flera personer är inblandade. Han upplever att det då blir rörigt och han har svårt att hålla samtalet levande och veta vilka frågor han ska ställa. John är mån om att ge ett gott intryck och berättar att han är noga med att försöka avsluta samtalen på ett bra sätt. John önskar att få viktig information nedskrivet så att han inte missar något. Han skulle vilja klara av samtal bättre med andra personer i framtiden.

Hemliv

Uppgifter från individen: John berättar att han tidigare klarade av att handla helt på egen hand. Det senaste året har han upplevt sig mer stressad och han har undvikit att gå till affären. Hans syster Maria har istället hjälpt honom med handlingen. John säger att han klarar av att planera vilka varor som han vill ha hem, han klarar av att packa upp varorna när han väl fått hem dem. John berättar att det vid ett par tillfällen har blivit väldigt rörigt för honom när han har handlat i den närliggande livsmedelsbutiken. Gemensamt för de situationerna var att det var mycket folk i affären och att han behövde agera under tidspress. Det kunde John inte hantera utan det slutade med att han lämnade butiken innan han hade betalat och utan att fått med sig varorna hem. John skulle vilja klara av att handla på egen hand igen.

Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv

Uppgifter från individen: John säger att han är kulturintresserad och spenderar gärna tiden hemma med att läsa böcker, skriva poesi och titta på film. Tidigare besökte han regelbundet stadens konstmuseum, men det klarar han inte att göra längre. John berättar att han är väldigt sportintresserad. Han tittar ofta på sport hemma på TV. P.g.a. att han numera har svårt att vistas i miljöer där det finns mycket människor så går han inte längre på det lokala fotbollslagets hemmamatcher. John berättar att han under det närmsta halvåret skulle vilja våga besöka konstmuseet och det lokala fotbollslagets hemmamatcher.

Övning 3: Bedöma behov för John

Med stöd av de uppgifter som framkommit, gör en bedömning av nuläget (ett bedömt funktionstillstånd) och en bedömning av målet (avsett funktionstillstånd) för John. Målet sätts till om sex månader.

Med utgångspunkt i det bedömda och avsedda funktionstillståndet ta ställning till hur behovet kan tillgodoses, genom fasta svarsalternativ för bedömt behov av insatser.

Dokumentera strukturerat bedömt och avsett funktionstillstånd samt hur behovet kan tillgodoses i blankett Bedöma behov.

Svarsalternativ bedömningsfaktor

Svarsalternativ	Beskrivning
0 ingen begränsning (i genomförande)	
1 lätt begränsning (i genomförande)	
2 måttlig begränsning (i genomförande)	
3 stor begränsning (i genomförande)	
4 total begränsning (i genomförande)	
8 ej specificerat	används då det ej finns tillräcklig information för att beskriva grad av begränsning i genomförande
9 ej tillämpligt	används då det inte är tillämpligt att beskriva grad av begränsning i genomförande

Svarsalternativ bedömt behov av insats

Svarsalternativ	Beskrivning
1 Behovet kan tillgodoses på annat sätt (utredning enligt SoL)	
2 Behovet kan tillgodoses med stödjande/tränande insats (utredning enligt SoL eller LSS)	Stödjande/tränande insats innebär att <i>individ</i> på något sätt är med i insatsens genomförande och att målet är att behålla eller stärka individens genomförande eller engagemang i ett livsområde. Om någon del av insatsen är stödjande/tränande bör detta alternativ väljas.
3 Behovet kan tillgodoses med kompenserande insats (utredning enligt SoL eller LSS)	Kompenserande insats innebär att insatsen helt <i>utförs</i> åt individen. Målet blir då att på olika sätt särskilt säkerställa att insatsen ändå utförs så individen kan ha eller uppleva delaktighet inom livsområdet.
4 Behovet tillgodoses på annat sätt (utredning enligt LSS)	

Blankett Bedöma behov

Se vilken eller vilka av kategorierna som är aktuellt under livsområdet och gör bedömt- och avsett funktionstillstånd samt bedömt behov av insats.

ICF-KOD	ICF KATEGORI	Bedömt Funktions-tillstånd	Fritext	Avsett Funktions-tillstånd	Fritext	Bedömt behov av insats
d2	Allmänna uppgifter och krav					
d210	Att företa en enstaka uppgift					
d230	Att genomföra daglig rutin					
d240	Att hantera stress och andra psykologiska krav					
d298A	Att hantera sitt eget beteende					
d3	Kommunikation					
d310	Att kommunicera genom att ta emot talade meddelanden					
d315	Att kommunicera genom att ta emot icke-verbala meddelanden					
d320	Att kommunicera genom att ta emot meddelanden på teckenspråk					
d325	Att kommunicera genom att ta emot skrivna meddelanden					
d330	Att tala					
d335	Att uttrycka sig genom icke-verbala meddelanden					
d340	Att uttrycka sig genom					

ICF-KOD	ICF KATEGORI	Bedömt Funktions-tillstånd	Fritext	Avsett Funktions-tillstånd	Fritext	Bedömt behov av insats
	meddelanden på teckenspråk					
d345	Att skriva meddelanden					
d350	Konversation					
d360	Att använda kommunikationsutrustningar och kommunikationstekniker					
d6	Hemliv					
d610	Att skaffa bostad					
d620	Att skaffa varor och tjänster					
d630	Att bereda måltider					
d640	Hushållsarbete					
d6400	Att tvätta och torka kläder					
d6401	Att städa köksutrymmen och köksredskap					
d6402	Att städa bostaden (inkl. kök)					
d6403	Att hantera hushållsapparater					
d6404	Att förvara förnödenheter för det dagliga livet					
d6405	Att avlägsna avfall					
d6408A	Att tvätta och torka kläder och textilier med hushållsapparater					
d650	Att ta hand om hemmets föremål					
d660	Att bistå andra					

ICF-KOD	ICF KATEGORI	Bedömt Funktions-tillstånd	Fritext	Avsett Funktions-tillstånd	Fritext	Bedömt behov av insats
d9	Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv					
d910	Samhällsge-menskap					
d920	Rekreation och fritid					
d930	Religion och andlighet					
d950	Politiskt liv och medborgar-skap					

Övning 4: Övergripande mål för John

Fundera på vilka övergripande mål för insatser som kan bli aktuella för John.
Markera i blankett Övergripande mål för insatser.

Blankett Övergripande mål för insatser

	Aktuellt
Övergripande mål 1 kap. 1 § SoL (alla SoL)	
Främja ekonomisk och social trygghet	
Främja jämlikhet i levnadsvillkor	
Främja aktivt deltagande i samhällslivet	
Frigöra och utveckla den enskildes egna resurser	
Övergripande mål 5 kap. 4 § SoL (äldre SoL)	
Leva ett värdigt liv och känna välbefinnande	
Möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden	
Möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med Andra	
Övergripande mål 5 kap. 7 § SoL (funktionshinder SoL)	
Möjlighet att delta i samhällslivets gemenskap	
Möjlighet att leva som andra	
Får meningsfull sysselsättning	
Får bo på ett sätt som är anpassat efter den enskildes behov av stöd	
Övergripande mål 5 kap. 10 § SoL (anhörigområdet SoL)	
Underlätta för person som vårdar eller stödjer en närstående	

Övning 5. Överföra information om behov och planera genomförandet för John

De uppgifter som efter samtycke från John förs över från handläggaren till utföraren är bedömt och avsett funktionstillstånd, bedömt behov av insatser samt relevanta uppgifter om relaterade faktorer. **Obs. Personuppgifter och uppgifter om beslut, period och eventuell frekvens överförs också till utföraren, men det visas inte i detta exempel.**

Relaterade faktorer:

Kroppsfunktioner och kroppstrukturer: John berättar att en läkare beskrivit att han har depressionssymptom vilket har bidragit till att energinivån och motivationen är låg hos John.

Omgivningsfaktorer, Produkter och teknik: John tar medicin mot sina depressionssymptom, men han upplever att medicinen inte ger önskvärd effekt och ska kontakta sin läkare igen. John äger ingen dator och säger att han inte har råd att skaffa någon i dagsläget.

Omgivningsfaktorer, Personligt stöd och personliga relationer: John syster Maria har hjälpt honom mycket genom åren. Stödet från systemen har både varit emotionellt och praktiskt. John berättar att systemen inte längre kan hjälpa honom lika mycket med det praktiska, då hon ska flytta från kommunen.

Personfaktorer: John har tidigare arbetat som museivärd och är väldigt sportintresserad. Enligt John så raserades hans tillvaro för två år sedan när hans fru hastigt avled. John är van att klara av saker på egen hand.

Att hantera stress och andra psykologiska krav

Bedömt funktionstillstånd: Svår begränsning.

John upplever ogynnsam stress vid de tillfällen han behöver lämna sin lägenhet. Svårigheterna blir som störst när han vistas i större folksamlingar och behöver göra något under tidspress. Då klarar han inte av att fullfölja det han har tänkt göra. Då John vet om sin begränsning frågar han andra om hjälp och meddelar detta i god tid innan han vill ha stöd med någon syssla.

Avsett funktionstillstånd: Lätt begränsning.

Målet är att John ska klara av att hantera sin stress så att den inte påverkar hans vardag för mycket.

Konversation

Bedömt funktionstillstånd: Måttlig begränsning.

John kan ta emot kortare information utan problem och han klarar av att beskriva sina egna åsikter och ställa frågor. Problem uppstår när samtalen blir längre och när flera personer är inblandade. Han upplever att dessa typer av samtal som röriga.

Avsett funktionstillstånd: Lätt begränsning.

Målet är att John blir bättre på att samtala med andra människor och han önskar att få viktig information nedskrivet så att han inte missar något viktigt.

Att skaffa varor och tjänster

Bedömt funktionstillstånd: Svår begränsning.

John klarar av att planera vilka varor som han vill ha hem, samt att packa upp varorna när han väl fått hem dem. Det John har svårt med är att vara i affären

och handla, där upplever han sig väldigt stressad. Särskilt svårt är det när det är mycket folk i affären.

Avsett funktionstillstånd: *Ingen begränsning.*

Målet är att John ska kunna sköta inköpen på egen hand.

Rekreation och fritid

Bedömt funktionstillstånd: *Måttlig begränsning.*

John läser böcker, skriver poesi, tittar på film och sport på TV. På grund av att John har svårt att vistas i miljöer där det är mycket människor undviker han att gå till konstmuseet och på det lokala fotbollslagets hemmamatcher.

Avsett funktionstillstånd: *Lätt begränsning.*

Målet är att John ska träna på att komma ut i samhället och under det närmaste halvåret besöka konstmuseet och det lokala fotbollslagets hemmamatcher.

Bedömt behov av insatser: Samtligt stöd ska ges stödjande/tränade.

Övergripande mål

Främja aktivt deltagande i samhällslivet och Frigöra och utveckla den enskildes egna resurser.

Överföra information och planera genomförandet

A) Hur blir det för utförarna att få informationen på detta sätt? Ser ni skillnader från hur det ser ut idag? Ger det tillräcklig information? Vad saknas?

.....

.....

.....

.....

.....

B) Utgå från informationen på föregående sida och fundera på vad man kan behöva tänka på i utformandet av en genomförandeplan för John när han ska skaffa varor och tjänster.

Hur skulle ni planera stödet? Nedan har ni exempel på frågor som kan vara ett stöd att fundera utifrån:

- Ser ni behov av att bryta ner det avsedda funktionstillståndet från handläggaren till ett delmål i genomförandeplanen? Om JA, vad anser ni vara ett rimligt delmål?
- Hur ska personal arbeta för att John ska nå det uppsatta målet?
- Vad kan John göra själv?
- Behöver insatser samordnas med andra professioner eller med någon anhörig?

.....

.....

.....

.....

.....

Övning 7: Följa upp Johns resultat

Vid uppföljningsamtal med John efter sex månader framkommer bland annat följande information som här har kategoriserats till aktuella livsområden och förändrade relaterade faktorer.

Relaterade faktorer

Omgivningsfaktorer

Produkter och teknik

Uppgifter från individen: John berättar att han träffat sin läkare igen och att fått ny medicin utskrivnen. John tycker att den nya medicinen fungerar bättre.

Samhällstjänster och regelverk*

Uppgifter från individen: John berättar att den hjälp han får är bra och att personalen är trevlig och att de följer den planering som de kommit överens om. Personalen har vid ett par tillfällen inte kunnat ge honom stöd med inköp på de tider som de hade kommit överens om. Detta har bidragit till att han fått ett stort stresspåslag. John vill att handläggaren pratar med utföraren om det.

Livsområden

Allmänna uppgifter och krav

Uppgifter från individen: John berättar att han har fått ny medicin och att han kan hantera sin stress på ett bättre sätt. John har tillsammans med personal hittat sätt att hantera stressen. Han jobbar med medveten närvaro och försöker välja att gå ut på tidpunkter då det är mindre folk i rörelse. John berättar att han är nöjd över framsteg. Hans mål att klara av att leva ett liv utan att behöva anpassa sig efter sin stress.

Kommunikation

Uppgifter från individen: Johns medicinändring och att han har arbetat med medveten närvaro har varit positivt för hur han klarar av att kommunicera. Nu-förtiden så förbereder han sig innan viktigare samtal och skriver ner frågor som han vill ställa. Han upplever att missförstånd inte uppstår lika ofta i konversationer. John berättar att vissa samtal flyter på nästan problemfritt, medan han ibland upplever att det blir rörigt och att han inte vet vad han ska säga. Han uttrycker att det är positivt att personal har skrivit ner viktiga saker, det vill han att de ska fortsätta med. Johns mål är att han i framtiden ska uppleva alla samtal som positiva.

Hemliv

Uppgifter från individen: John tycker att det fungerar bra när han ska handla. Han skriver själv inköpslista och det är han noggrann med. Inledningsvis följde personal med John hemifrån till affären, men det gör de inte längre. John möter istället upp personalen utanför affären och handlar sedan tillsammans med dem. Han upplever fortfarande att det ibland känns stressigt i affären, momentet i kassan upplever han som obehagligt och det blir än värre de dagar som det är mycket folk där. Personalen är ett bra stöd för honom i dessa situationer. John berättar att han klarar av att få hem matvarorna och packa upp dem på egen hand. Johns målsättning är att klara av att handla självständigt inom ett halvår.

Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv

Uppgifter från individen: John berättar att han har fortsatt med att läsa böcker, skriva poesi, titta på film och se sportevenemang på TV. John har tillsammans med personal besökt konstmuseet flertalet gånger och han planerar snart att gå och besöka det på egen hand. John meddelar även att han sett en av det lokala fotbollslagets hemmamatcher på plats tillsammans med personal. I den miljön känner han sig fortfarande stressad och han vill även fortsättningsvis ha med sig personal på matcherna. Framöver önskar han kunna gå på matcherna på egen hand igen.

Gör ett funktionstillstånd vid uppföljning och värdera måluppfyllelse utifrån den information som framkommit vid uppföljningen. Använd blankett Funktionstillstånd vid uppföljning och Måluppfyllelse Livsområden.

För att värdera måluppfyllelse behöver ni föra över de avsedda funktionstillstånd som ni gjorde tidigare under avsett funktionstillstånd (från blankett Bedöma behov).

Svarsalternativ bedömningsfaktor

Svarsalternativ	Beskrivning
0 ingen begränsning (i genomförande)	
1 lätt begränsning (i genomförande)	
2 måttlig begränsning (i genomförande)	
3 stor begränsning (i genomförande)	
4 total begränsning (i genomförande)	
8 ej specificerat	används då det ej finns tillräcklig information för att beskriva grad av begränsning i genomförande
9 ej tillämbart	används då det inte är tillämbart att beskriva grad av begränsning i genomförande

Svarsalternativ för måluppfyllelse

Måluppfyllelse
1 ja
2 nej
3 delvis

Blankett – Funktionstillstånd vid uppföljning och Måluppfyllelse Livsområden

ICF-KOD	ICF KATEGORI	Avsett Funktions-tillstånd (Från blankett Bedöma behov)	Fritext (Från blankett Bedöma behov)	Funktions-tillstånd vid uppföljning	Fritext	Målupp-fyllelse funktions-tillstånd	Ev. nytt avsett funktions-tillstånd
d2	Allmänna uppgifter och krav						
d240	Att hantera stress och andra psykologiska krav						
d3	Kommunikation						
d350	Konversation						
d6	Hemliv						
d620	Att skaffa varor och tjänster						
d9	Samhällsgemenskap, social och medborgerligt liv						
d920	Rekreation och fritid						

Svarsförslag till övningsuppgifter ICF

Kategorisera följande beskrivningar till Livsområden

1. Eva uppger att hon har svårt att planera vad hon skall göra på dagen och få rutin på sin vardag.
Kap 2 Allmänna uppgifter och krav/d230 Att genomföra daglig rutin
2. Anders har svårt att klippa sina naglar, framför allt tånaglarna.
Kap 5 Personlig vård/d520 Kroppsvård
3. Jasmin klarar inte av att göra sig av med allt sitt avfall och återvinningsmaterial, och det blir liggande i bostaden.
Kap 6 Hemliv/d640 Hushållsarbete/d6405 Att avlägsna avfall
4. Karin är mycket engagerad i den lokala kyrkans aktiviteter, men klarar nu inte av att vara med aktiviteterna på egen hand.
Kap 9 Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv/d930 Religion och andlighet
5. Stina har svårt att hålla sig till den kost hon vet att hon behöver på grund av sin diabetes.
Kap 5 Personlig vård/d570 Att sköta sin egen hälsa
6. Stig har inte längre koll på sin ekonomi och vet inte hur han skall betala sina räkningar
Kap 8 Viktiga livsområden/d865 Komplexa ekonomiska transaktioner
7. Lisa har svårt att resa sig från sittande till stående.
Kap 4 Förflyttning/d410 Att ändra grundläggande kroppsställning

Kategorisera uppgifter om Relaterade faktorer

Rolf använder rollator	<i>Omgivningsfaktor (produkter och teknik)</i>
Greta har brutit lårbenet	<i>Kroppsstruktur (struktur som hänger samman med rörelse)</i>
Carlos ger lätt upp när han stöter på motstånd	<i>Personfaktor</i>
Kajsa får hjälp hemma av sin dotter	<i>Omgivningsfaktor (personligt stöd och personliga relationer)</i>
Anders har ett stort intresse av att fiska	<i>Personfaktor</i>
Lisa har en psykisk funktions- nedsättning	<i>Kroppsfunktion (psykiska funktioner)</i>
För Fia är det viktigt att klara sig själv	<i>Personfaktor</i>
Utanför Kalles port finns en ramp	<i>Omgivningsfaktor (produkter och teknik)</i>
Där Gustav bor går det inga bussar	<i>Omgivningsfaktor (samhällstjänster och regelverk)</i>
Fatima har högt blodtryck	<i>Kroppsfunktion (hjärt-kärlfunktioner, blodbild- nings, immunsystem- och and- ningsfunktioner)</i>

